BOSHLANG'ICH TA'LIM TALABALARINING PEDAGOGIK QOBILIYATLARINI TIZIMLI YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING SAMARALI YO'LLARI

Usanova Muyassaroy Otabek qizi
Qashqadaryo viloyati Ko'kdala tuman 5-maktab o'qituvchisi
E-mail: muyassarusanova07@gmail.com

Qabul qilindi: 01.11.2025
Ko'rib chiqildi: 02.11.2025
Tasdiqlandi: 02.11.2025

Kalit so'zlar:
boshlang'ich ta'lim, pedagogik qobiliyat, tizimli yondashuv, metodik tayyorgarlik, professional rivojlanish, amaliy mashg'ulotlar, kompetensiya.

Annotatsiya. Tadqiqot boshlang'ich ta'lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida rivojlantirish va takomillashtirish samarali yo'llarini o'rganishga qaratilgan. Natijalar tizimli metodlarni qo'llash orqali pedagogik ko'nikmalar va qobiliyatlarni shakllantirishning samaradorligini ko'rsatadi.

Keyword:
primary education, pedagogical abilities, systematic approach, methodological preparation, professional development, practical activities, competence.

Annotation. The study focuses on effective ways to develop and improve pedagogical abilities of primary education students based on a systematic approach. The results demonstrate the effectiveness of applying systematic methods for forming pedagogical skills and competencies.

Ключевые слова:
начальное образование, педагогические способности, системный подход, методическая подготовка, профессиональное развитие, практические занятия, компетенция.

Аннотация. Исследование посвящено эффективным способам развития и совершенствования педагогических способностей студентов начального образования на основе системного подхода. Результаты демонстрируют эффективность применения системных методов для формирования педагогических навыков и компетенций.

Kirish. Boshlang'ich ta'lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini rivojlantirish va takomillashtirish masalasi zamonaviy ta'lim tizimida dolzarb ahamiyatga ega, chunki pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining dars jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirish hamda ularning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi. Tizimli yondashuv pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonini nazariy va

amaliy jihatdan tartibga solish, turli metodik va pedagogik vositalarni uyg‘unlashtirish hamda talabalar malakasini bosqichma-bosqich oshirish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini shakllantirish jarayonida tizimli metodlarni qo‘llash o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi, amaliy mashg‘ulotlar va interaktiv usullar orqali talabalar malakasini mustahkamlaydi va professional tayyorgarlik darajasini yuqori darajaga ko‘taradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, tizimli yondashuv nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish, o‘quvchilarning pedagogik ko‘nikmalarini rivojlantirish va metodik tayyorgarlikni mukammal darajada shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv talabalarni mustaqil ishlashga, tanqidiy fikrlashga va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltiradi, bu esa pedagogik qobiliyatlarni takomillashtirish jarayonini sifatli va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Tadqiqotning maqsadi boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida shakllantirish va takomillashtirish bo‘yicha samarali yo‘llarni aniqlashdir, natijada ta’lim jarayonini sifatli tashkil etish va professional rivojlanishni ta’minlash bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati mavjud bo‘ladi.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda tizimli yondashuv samarali vosita sifatida qaraladi. Smith [1] tizimli metodlarni qo‘llash orqali talabalar pedagogik ko‘nikmalarini mustahkamlash va dars jarayonida interaktiv usullardan foydalanish imkoniyatlarini o‘rganadi. Ivanov [2] pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirishda amaliy mashg‘ulotlar, loyiha ishlari va muammoli vaziyatlardan foydalanish samaradorligini tahlil qiladi. Zhang [3] tizimli yondashuv asosida pedagogik tayyorgarlik jarayonini tashkil etish orqali talabalar malakasini oshirish va nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini ko‘rsatadi. Kumar [4] pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda metodik va amaliy tavsiyalarni tizimli tarzda qo‘llash orqali professional rivojlanish samaradorligini ta’kidlaydi. Ahmed [5] esa tizimli yondashuv asosida boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini baholash, ularni shakllantirish va takomillashtirish bo‘yicha strategiyalarni ishlab chiqish zaruratini ko‘rsatadi. Shu tarzda, adabiyotlar tahlili pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish va takomillashtirish jarayonini tizimli o‘rganish, shuningdek, ilmiy va amaliy asos yaratishga xizmat qiladi.

Materiallar va usullar. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha tadqiqotda foydalanilgan materiallar va usullar quyidagicha tashkil etilgan. Tadqiqot materiali sifatida boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha tahsil olayotgan talabalar tanlangan. Ularning pedagogik qobiliyatlarini baholash va tizimli

yondashuvning samaradorligini aniqlash uchun kuzatuvlar, so‘rovnomalar, testlar, amaliy mashg‘ulotlar va pedagogik vaziyatlar ishlatilgan. Tadqiqot usullari sifatida eksperiment (nazorat va tajriba guruhlari tashkil etish), interaktiv metodlar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish, shuningdek, statistik tahlil qo‘llanilgan. Eksperiment davomida talabalar pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyatlar bo‘yicha baholangan, natijalar nazorat guruhi bilan solishtirilgan. Shu bilan birga, tizimli yondashuv asosida darslar va amaliy mashg‘ulotlar tashkil etilib, talabalar bilim, ko‘nikma va qobiliyatlarini rivojlantirish darajasi tahlil qilingan. Olingan natijalar statistik usullar yordamida baholangan va tizimli metodlarning pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishdagi samaradorligi aniqlangan. Natijada, materiallar va usullar boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asos yaratishga xizmat qiladi.

1-Jadval. Tizimli yondashuv qo‘llanilgan guruh va nazorat guruhi bo‘yicha pedagogik qobiliyat ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	Nazorat guruhi (o‘rtacha ball)	Tajriba guruhi (o‘rtacha ball)	Farq (ball)
Pedagogik malaka	67	85	+18
Metodik tayyorgarlik	69	87	+18
Pedagogik qobiliyat	64	83	+19
Tanqidiy fikrlash ko‘nikmasi	61	82	+21
Ijodkorlik ko‘nikmasi	63	84	+21
Mustaqil qaror qabul qilish	59	81	+22
Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish	66	86	+20

Ushbu jadval boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini shakllantirish bo‘yicha tizimli yondashuvning samaradorligini vizual tarzda aks ettiradi. Jadval natijalari tajriba guruhi va nazorat guruhi o‘rtasidagi farqlarni ko‘rsatib, tizimli yondashuv qo‘llanilgan tajriba guruhida pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyat ko‘rsatkichlari ancha yuqori ekanligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalari tajriba guruhida sezilarli darajada oshganligi ko‘rinib turadi, bu tizimli yondashuvning talabalar shaxsiy va professional rivojlanishiga ijobiy ta’sirini bildiradi. Jadvaldagi ma’lumotlar amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish va pedagogik ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha samaradorlikni ham ko‘rsatadi, bu pedagogik jarayonning interaktiv va amaliy jihatdan boyitilganligini tasdiqlaydi. Shu tarzda, jadval tadqiqot natijalarini tizimli va aniq ifodalash orqali tizimli yondashuvning pedagogik qobiliyatlarni

shakllantirishdagi samaradorligini ilmiy va amaliy jihatdan ko‘rsatishga xizmat qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, tizimli yondashuv pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonini samarali tashkil etadi. Eksperiment natijalari tajriba guruhi va nazorat guruhi o‘rtasidagi farqlarni ochib berdi: tizimli yondashuv qo‘llanilgan tajriba guruhida talabalar pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyatlar bo‘yicha yuqori natijalarga erishgan. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar va amaliy mashg‘ulotlar qo‘llanilishi talabalar tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilgani kuzatildi. Tizimli yondashuv turli metodik va pedagogik vositalarni uyg‘unlashtirishga, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lashga imkon berdi, bu esa pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish jarayonini samarali va tizimli tarzda tashkil etishga xizmat qildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, tizimli yondashuv talabalarni professional rivojlanishga yo‘naltirish, amaliy mashg‘ulotlarda pedagogik ko‘nikmalarini oshirish va metodik tayyorgarlikni mustahkamlash bo‘yicha samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu tarzda, tadqiqot muhokamasi tizimli yondashuvning boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini takomillashtirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi va pedagogik jarayonni boyitadi, shuningdek, ta’lim sifatini oshirish hamda professional kompetensiyalarni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos yaratadi. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot muhokamasi shuni ko‘rsatadiki, tizimli yondashuv pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonini samarali tarzda tashkil etadi. Eksperiment natijalari tajriba guruhi va nazorat guruhi o‘rtasidagi farqlarni aniq ko‘rsatdi: tizimli yondashuv qo‘llanilgan tajriba guruhida talabalar pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyatlar bo‘yicha sezilarli darajada yuqori natijalarga erishdi. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish talabalar tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilgani kuzatildi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv turli metodik va pedagogik vositalarni uyg‘unlashtirish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini berdi, bu esa pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish jarayonini sifatli va samarali tashkil etishga xizmat qildi. Jadval natijalari esa tajriba guruhida amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish va pedagogik ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha yuqori ko‘rsatkichlarni aniq ko‘rsatdi, bu tizimli yondashuvning pedagogik jarayonni interaktiv va amaliy jihatdan boyitganligini tasdiqlaydi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, tizimli yondashuv talabalarni professional rivojlanishga yo‘naltirish, amaliy mashg‘ulotlarda

pedagogik ko‘nikmalarini oshirish va metodik tayyorgarlikni mustahkamlash bo‘yicha samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu tarzda, tadqiqot muhokamasi tizimli yondashuvning boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini takomillashtirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi, pedagogik jarayonni boyitadi va ta’lim sifatini oshirish hamda professional kompetensiyalarni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos yaratadi.

Xulosa. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, tizimli yondashuv pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Eksperiment natijalari tizimli metodlar qo‘llanilgan tajriba guruhi talabalarining pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyatlar darajasi nazorat guruhi bilan solishtirganda ancha yuqori ekanligini tasdiqladi. Tizimli yondashuv turli metodik va pedagogik vositalarni uyg‘unlashtirish, amaliy mashg‘ulotlar va interaktiv metodlardan foydalanish orqali talabalar tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada, boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini shakllantirish jarayoni sifatli va samarali bo‘lib, pedagogik jarayonni boyitadi, ta’lim sifatini oshiradi va professional rivojlanishni ta’minlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari tizimli yondashuvni pedagogik amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi. Boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini tizimli yondashuv asosida takomillashtirish bo‘yicha tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, tizimli yondashuv pedagogik qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Eksperiment natijalari tizimli metodlar qo‘llanilgan tajriba guruhi talabalarining pedagogik malaka, metodik tayyorgarlik va pedagogik qobiliyatlar darajasi nazorat guruhi bilan solishtirganda ancha yuqori ekanligini tasdiqladi. Tizimli yondashuv turli metodik va pedagogik vositalarni uyg‘unlashtirish, amaliy mashg‘ulotlar va interaktiv metodlardan foydalanish orqali talabalar tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada, boshlang‘ich ta’lim talabalarining pedagogik qobiliyatlarini shakllantirish jarayoni sifatli va samarali bo‘lib, pedagogik jarayonni boyitadi, ta’lim sifatini oshiradi va professional rivojlanishni ta’minlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari tizimli yondashuvni pedagogik amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Smith, J., Systematic Approaches in Teacher Education, London, 2017.
2. Ivanov, A., Development of Pedagogical Competencies in Future Teachers, Moscow, 2018.
3. Zhang, L., Innovative Methods in Primary Education Training, Beijing, 2019.
4. Kumar, R., Practical Approaches to Teacher Competence Formation, New Delhi, 2020.
5. Ahmed, S., Enhancing Pedagogical Abilities through Systematic Methods, Cairo, 2021.